

Polemika

Románová postava „Knihy roku“ uvádí na pravou míru údaje, kterými ji její autor obdařil

JAN ŠMARDA

V létě 2013 mně nakladatelství Galén v Praze vydalo knihu „Ivan Blatný v mých vzpomínkách“. Její součástí je řada dokumentárních fotografií a CD se záznamem hlasu Ivana Blatného z roku 1978, jenž v něm recituje své básně, hlavně z rukopisu tehdy ještě nevydané sbírky „Stará bydliště“ (kterou pak vydalo nakladatelství Sixty-Eight Publishers v Torontu o rok později). V prologu k těmto svým vzpomínkám na svého bratrance říkám, že jejich smyslem je uložit do literární historie svá pravdivá svědectví o něm.

Shodou okolností vydalo o rok později (r. 2014) nakladatelství Torst v Praze mnohem rozsáhlejší knihu Martina Reinerera „Básník / román o Ivanu Blatném“. A ještě před prologem tohoto textu jeho autor zdůrazňuje: „Všechny postavy v této knize a případná podobnost s tím, jaké doopravdy byly, je šťastným naplněním záměru. Ne všechno, co říkají a dělají, se prokazatelně stalo, ale stát se to přinejmenším mohlo.“ Závěrečný Výběrový rejstřík jmen pak uvádí mé jméno na 27 stránkách textu (+ 4 stránky uvádějí jméno mé manželky Heleny, která již nežije).

A tak mne napadlo, že alespoň v tomto rozsahu mohu k těm stránkám, které hovoří o mně, dát čtenářské veřejnosti k dispozici svůj komentář, přinášející čistou pravdu k tomu, co o Ivanovi a o mně uvádí romanopisec ve svém románu. Čtenář si tak může udělat přesnou představu o rozdílech až rozporech mezi historickou faktologií a tvůrčí fikcí, ať už nevědomou, vědomou či dokonce záměrnou.

Nekomentuji všechny pasáže Reinerova textu, které bych komentovat mohl, protože se rozcházejí s pravdou; vybírám jen ty, které se s ní rozcházejí značnou měrou. Stranou ponechávám i urážlivý posměšný tón, kterého ve svém díle pro mne většinou užívá, jakkoliv nevím, proč – a jakkoliv se mne dotýká. Až na str. 491 jsem pochopil, proč jsem v závěrečném jmenném rejstříku knihy uveden jako „Šmarda, Jan alias Šajan“. Samozřejmě bych mohl komentovat i spoustu jiných věcí, které se se skutečností rozcházejí; držím se však zásadně jen stránek, na nichž jsem jmenován.

Ad str. 450, k tvrzení: „Jan Šmarda je Ivanův bratranec, mírně odlehlý od přímé linie“. Jsem jeho bratrance v přímé linii: moje matka Hedvika Šmardová, rozená Blatná, byla mladší sestrou Ivanova otce JUDr. Lva Blatného.

Ad text na str. 451–452: celé tyto dvě strany jsou doslova opsány z mé knihy, kde zaujímají str. 52–54. Tento zdroj M. Reiner uvádí; ale není mně známo, že je v naší literární tvorbě obvyklé celé strany opisovat bez vědomí jejich autora; a přitom se s M. Reinerem (Pluháčkem) po léta dobře známe. Kromě toho je – alespoň ve vědecké literatuře – všeobecně respektovaným požadavkem získat k citovanému publikačnímu převzení třeba jen jednoho grafu z textu již publikovaného i souhlas vydavatele (nakladatele) příslušné práce v originální verzi. V dalším kontextu se opisování celých mých stran M. Reinerem mnohokrát opakuje.

Ad str. 455, k tezi: „Roli jedné z hlavních postav našeho příběhu si bratranec Ivana Blatného přisoudil hned na začátku sám, když opakovaně upozorňoval, že to byl on, kdo přiměl Ivana Blatného – „po dvacetileté odmlce“ – znovu psát poezii“. Na své pravdě trvám a mohu ji dokázat. Píši o tom podrobně ve své knize.

Ad str. 455–456: rovněž opsáno z mé knihy (ze stran 54–55), viz výše.

Ad str. 456: není vůbec žádný rozpor mezi mým tvrzením, že Ivan začal znovu psát poezii po mé návštěvě u něho roku 1969, a mezi faktem, že začal formou sonetů z popudu Vladimíra Bařiny, který ho navštívil několik měsíců po mně, jsa mnou „vyzbrojen“ Ivanovou adresou.

Ad str. 457–459: opět opsáno (s uvedením zdroje) z mé knížky. V ní tento text tvoří str. 57–59.

Ad str. 458: je zcela nepatřičné domnívat se (jak M. Reiner píše), že Ivan žádal mou manželku Helenu o adresu brněnského nakladatelství Blok proto, že mu chtěl nabídnout k vydání svou již připravenou sbírku nových básní. V rámci své „přesvědčovací akce“ při návštěvě roku 1969 – sledující můj zájem, aby opět začal psát poezii – jsem ho ujistil, že brněnský Blok ji rád vydá, jakmile to politická situace zase dovolí, ale současně velmi dobře věděl, že tato doba ještě nepřišla. Ivan chtěl adresu nakladatelství Blok pravděpodobně prostě proto, že mu chtěl poděkovat za pečlivé 2. vydání svých Melancholických procházek.

Ad str. 459: „listiny uložené v DILII nemají žádnou právní hodnotu“. Ve skutečnosti – jak je podrobně uvedeno v mé knize – žádanou právní hodnotu plnily v letech 1970–2000. Podle zákonné normy platnost Ivanovy plné moci skončila jeho smrtí. Mám ve svém archivu uloženu poměrně dosti objemnou obálku naplněnou vyúčtováními Ivanových autorských honorářů, zaslanými z DILIE.

Ad str. 491: opsána (opět s uvedením zdroje) z mých stran 68–70.

Ad str. 492–495: pokládám za nutné vyjádřit se ke vztahu StB ke mně. To bylo takhle. Roku 1969 jsem dostal písemné pozvání prof. Roystona Clowese ze Southwestern University v Dallasu (Texas) k nejméně ročnímu stipendiu v jeho laboratoři. Prof. Clowes byl anglický genetik, který tam vedl výzkum col-plasmidů – molekulárních komplexů bakteriální DNA, nesoucích geny pro

syntézu kolicinů. (Ve své knize jsem se dotkl této výzkumné tematiky několikrát, protože jsem si podstatu antibakteriálního účinku kolicinů – tehdy novou výzkumnou tematiku – vybral pro svou experimentální práci, mimochodem jako první na východ od evropské Železné opony.) Profesorem Clowesem nabídnutá možnost tak byla přímo ideální pro další cestu mého výzkumného zájmu. Samozřejmě jsem se musel pokusit získat státní povolení k této zahraniční práci. A tak začala celé roky trvající Kalvarie, probíhající paralelně dvěma liniemi: státního aparátu a rozhodující KSČ. Začala od přednosta mého pracoviště, Biologického ústavu Lékařské fakulty a jeho přednosta prof. Herčíka, od stranické skupiny KSČ tohoto ústavu a od uličního výboru KSČ – přes úroveň fakultní, univerzitní, krajskou, ministerstva vnitra a zahraničí až po vládní komisi pro koordinaci kontaktů ČSR se zahraničím; a k mému nepopsatelnému překvapení byla moje cesta nakonec na všech úrovních schválena. V roce 1971 jsem měl na zahraničním výboru ministerstva školství uložen nový cestovní pas s americkým vizem a hlavně: s jednoroční výjezdní doložkou pro všechny země světa (s možností dalšího prodloužení); kdybych jej nedržel ve vlastních rukou, dnes bych tomu už ani neuvěřil. Ale až do odletu musel pas zůstat uložen na ministerstvu školství. Mohl jsem si tak s prof. Clowesem dohodnout všechny technické detaily svého přeletu do Dallasu – včetně zvoucí americkou stranou vyřízené a uhrazené letenky Praha – New York – Dallas, uložené pro mne v kanceláři společnosti PANAM v Praze na Pařížské třídě. Soukromě jsem měl zařízení už i přenocování v New Yorku, nezbytné pro přestup do Dallasu, zakoupen nový cestovní kufr a pečlivě zváženo 20 povolených kilogramů jeho obsahu – a na letišti v Dallasu jsem byl očekáván... Když jsem však den před odletem zavolal na zmíněné oddělení ministerstva školství, že si přijedu vyzvednout svůj pas, referentka mně jaksi cizím, rozpačitým hlasem odpověděla, že mně jej vydat nemůže – a vysvětlení mně zůstala dlužna. Děkan Lékařské fakulty prof. Karel Halačka mně uložil, abych prof. Clowesovi do Dallasu poslal telegram, že zatím nemohu přiletět pro náhlý nával pracovních povinností... To jsem ovšem odmítl a napsal jsem (lze si stěží představit, s jakými pocity), jaká je pravda. (Zlou příčinu zákazu mého odletu v poslední chvíli se mně pak po několika letech podařilo vypátrat – ale to už by byla zcela jiná historie, zase jinak špinavá. Zde se jí nemusím zabývat, protože s Ivanem vůbec nesouvisela.)

Musím se však v této souvislosti zmínit o jiné věci, která s tímto textem souvisí: vyhlédla si mne StB a podle svého zvyku mne oslovila svým agentem. Ten mne vyhledal při práci v laboratoři a navrhl schůzku v kavárně hotelu International. Velmi se zajímal o mou cestu do USA a žádal mne o přehled mých kontaktů se zahraničními biology. Přímých osobních kontaktů jsem ani já v socialistickém Československu mnoho neměl, ale přece jen jsem si s některými kolegy poštou vyměňoval separáty uveřejněných výzkumných prací a alespoň s několika jsem se setkal i osobně na mezinárodních vědeckých se-

tkáních, pokud se vzácně pořádala i u nás či v jiných socialistických státech. A o tyto vědecké pracovníky se dotýčný agent, jehož jméno jsem už dávno zapomněl, zajímal. Překvapil mne svými opakovanými otázkami na jejich charakterové rysy, které by umožnily, aby s nimi navázala StB spolupráci. Vždy jsem si s ním ochotně popovídal, abych situace využil k tomu, abych zdůraznil, že všichni jsou osobně milí, vstřícní, ale že si neumím představit cestu, kterou by bylo možno je ke spolupráci, zajímavější StB, získat. Tak jsme se sešli asi třikrát – vždy jsem si dal záležet na tom, abych si kávu nedal od agenta zaplatit – a svůj kontakt jsme ukončili; v závěru mně řekl, že je rád, že už půjde do důchodu. To bylo všechno; o Ivanovi nepadlo ani slovo. Jestliže M. Reiner uvádí, že jsem v rozhovoru s ním projevil zájem o návštěvu Ivana Blatného v Anglii, není to pravda. Vždyť jsem svůj kontakt s Ivanem úzkostlivě tajil od samého začátku; a kromě toho jsem věděl, že do USA mám letět přímým spojem Praha – New York. Má setkání s agentem StB se Ivana nikdy nedotkla. V recenzi Ondřeje Nezbedy na Reinerův „román“ v Respektu jsem se dokonce dočetl, že jsem StB donášel o Ivanovi informace. Autor této recenze se mně za toto své tvrzení rychle písemně omluvil a v následujícím čísle uveřejnil opravu. Jaký záměr M. Reiner sledoval, když do svého textu výňatek z archivního materiálu StB, mne se týkající, zařadil? Vysvětluje to na str. 493, kde říká: „Teď to vypadá, že když se jeden z členů rodiny po letech přihlásí, jde mu nejprve o inkasování honorářů a později hodlá básníka rovnou zpravodajsky „vytěžit“... Můžeme si být jisti, že tahle „psychologická drobnokresba“ platí i v případě Šmardova zájmu o Ivana Blatného... Je dobré říci: pouze ze vzpomínek Jana Šmardy to často páchne účelovou lží.“

Co si má Reinerův čtenář pomyslet o této „objektivní informaci“ autora, který se svým „románem“ uchází o kdekterou cenu, kterou ještě nemá?

Ad str. 495, 496 a 552: další opisy z mé knihy.

Ad str. 453, kde M. Reiner píše: „Krátce po listopadu 89 upozornil Šmardu jeho právník, že listiny, díky nimž až dosud čerpal honoráře za uvádění děl Lva a Ivana Blatného, nemají příliš vysokou právní hodnotu.“ To je nesmysl. Pravda je taková, že Ivanova Plná moc v můj prospěch z roku 1970 podle platných právních předpisů skončila svou platností Ivanovým úmrtím 5. 8. 1990. Po 30 let však fungovala v plném rozsahu.

A dále na téže straně M. Reiner píše: „Šmarda je nervózní... Tlačí na pilu víc a víc ... až to prostě přežene.“ Má na mysli moje očekávání, že po 21 letech funkce Ivanovy Plné moci, které jsem v tehdejších podmínkách důsledně využíval v jeho prospěch (ve své knize uvádím, jak soustavně jsem jeho české peníze včetně dalších svých měnil na dary, které jsme mu posílali), podepíše Ivan před smrtí ve svém testamentu mé dědictví jeho autorských práv. Věděl jsem s určitostí, že v tomto smyslu nikdy neuvažoval o nikom jiném. Při jeho psychickém i fyzickém stavu bylo ovšem třeba, aby mu to Frances Meachamová připomněla. Právě ona mně už 6. 6. 1988 a pak opakovaně naléhavě psala,

abych jí sdělil, co má udělat s Ivanovým majetkem v případě Ivanova úmrtí. Moje odpověď na její naléhání, které mně ještě dlouho připadalo předčasné, posléze byla, že by měla vše převzít sama a na dalším bychom se pak domluvili. Na to velmi rychle reagovala námitkou, že britské zákony by to nepovolily vzhledem k tomu, že před nimi Ivan figuroval jako osoba s poškozenou psychikou. (Podrobně o této situaci hovořím ve své knize.)

Ve svém dalším dopisu z 28. 8. 1988 pak ještě pro jistotu dodává, že i v případě její smrti (byla o dva roky starší než Ivan) by všechna práva a povinnosti spojené s Ivanovými rukopisy přešly na mne jako na jeho nejbližšího žijícího příbuzného. A připojila svůj návrh vhodného znění svého rozhodnutí pro majitele Ivanova bydliště – hotelu Edensor v Clactonu-on-Sea – jak postupovat v případě Ivanova úmrtí. Doslovné znění jejího návrhu, podepsané mnou a dvěma svědky, jsem jí v krátké době poslal. Bohužel Frances v tomto návrhu počítala jen s dědictvím materiální povahy. A proto jsem jí jako přílohu poslal k Ivanovu podpisu i svůj návrh dědictví jeho autorských práv v můj prospěch (viz výše). Podrobnosti těchto událostí rovněž uvádím ve své knize.

Ad str. 555, kde je v Reinerově knize napsáno: „Šmarda se rychle oklepe a pak ještě dlouhé roky inkasuje pěkně kulaté sumy, jakoby ta práva měl.“ To není pravda. DILIA mně však přestala vyplácet Ivanovy honoráře, jak už bylo řečeno výše, koncem roku 2000; asi předpokládala rovněž, že na Ivanovu Plnou moc právně naváže Ivanova Poslední vůle. – A následující poslední odstavce opsané z mé knihy.

A přidávám ještě jakýsi svůj epilog. Ve své takto bohatě „vytěžené“ knize mých vzpomínek na Ivana ponechal M. Reiner bez povšimnutí její stranu 120, kde uvažuji, kde se ve Frances Meachamové objevila tak prudce začátkem roku 1990 tak nezřízená nenávisť ke mně, a říkám: „Nejpravděpodobnější ovšem je, že mne někdo u sugestibilní a proti Ivanovi už beztak ostře zaujaté Frances někdo ošklivě – a záměrně – pomluvil. Se značnou dávkou pravděpodobnosti si dovedu představit, kdo to byl. Buď jak buď, dnes mně to s jistotou nevysvětlí už asi nikdo.“ Dnes už to však přece s jistotou vím. Už od Štěpánky Rackové jsem se dověděl, že mne u Frances někdo pomluvil, že můj veškerý zájem o Ivana byl dán mým celoživotním úsilím se Ivanovým dílem finančně obohatit, a že Frances pak velmi mrzelo, než zemřela, že tomu uvěřila. (Mohu jen znovu opakovat, že o svém hospodaření s Ivanovými honoráři ve své knize podrobně informuji, a že jsem mu dal mnohem více, než mně přinesly jeho honoráře.) Byl to Martin Pluháček alias Reiner, který k tomu využil své návštěvy v Clactonu, kam přijel na začátku roku 1990, aby alespoň jedenkrát v životě Ivana viděl. Uviděl ho sice, ale nepodařilo se mu s ním navázat rozhovor; o to úspěšnější byl ovšem ve snaze zbavit mne prostřednictvím Frances možnosti stát se dědicem Ivanových autorských práv. On, který ve svém tehdejší brněnském nakladatelství Petrov pak 5× vydal Ivanovy sbírky básní, hlavně „Stará bydliště“.

Hui Lin, Michael Batty (eds.), **Virtuální geografické prostředí**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6990-9.

Překlad anglického originálu (editor českého vydání Milan Konečný). Virtuální geografická prostředí (VGE) navazují na rozvoj geografických informačních systémů (GIS) a geografické informační vědy (GI science) zejména hledáním způsobů, jak zvýšit schopnost uživatelů stát se součástí takových systémů. VGE tak vytvářejí prostředí, v nichž uživatel může být v interaktivním vztahu s geografickým nebo prostorovým systémem podle zájmu. Geografický informační systém (GIS) vytvořil před 40 lety Roger Tomlinson, který poprvé definoval termín GIS jako součást rozvoje systému pro správu přírodních zdrojů v Kanadě.

Pavel Kosek, Tomáš Slavický, Marie Škarpová (eds.), **Fridrich Bridelius, Jesličky. Staré nové písničky**. Host, Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-7294-918-2 (Host), ISBN 978-80-210-6357-0 (MU).

Kritická edice zpřístupňuje zpěvníček adventních a vánočních písní, který sestavil jeden z nejvýznamnějších českých básníků Fridrich Bridelius SJ. Knižní publikace je první edicí prezentující tento barokní kancionál v úplnosti a ve všech třech základních dimenzích, tj. literární, hudební a jazykové. Písňové texty jsou editovány společně s notací, každá píseň je doprovázena textově a hudebně kritickými poznámkami, vysvětlivkami a diferencním slovníkem. Součástí publikace je zvukové CD s nahrávkami kompletního repertoáru *Jesliček*.

Alena Jeřábková, **Lidová oděvní kultura. Příspěvky k ikonografii, typologii a metodologii**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6928-2.

Lidový oděv představoval jeden z předních znaků charakteristiky regionu. Nepodléhal módním vlnám, utvářel se po staletí. Publikace doktorky Jeřábkové se zaměřuje na lidový oděv na Moravě, zvláště na Valašsku. Vychází z písemných a obrazových pramenů dochovaných od konce 18. století. Všímá si vývoje tohoto oděvu, typologie oděvních součástí a vnitřní diferenciací krojových typů, vzniklé různým sociálním postavením jejich nositelů a užitím k různým příležitostem, jako byl pracovní proces, rodinné a výroční obřady a slavnosti. Publikace je souhrnem příspěvků, které již byly dříve vydány, a těch, které byly napsány speciálně pro tuto příležitost.

Roman Doušek a kol., **Archivní prameny v etnologickém výzkumu I**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6862-9.

Příručka seznamuje studenty etnologie s vybranými typy archivních pramenů, které představuje prostřednictvím jejich obsahové i formální stránky. Věnuje se možnostem jejich využití v etnologickém výzkumu i literatuře, která o nich pojednává. Každý typ pramene je navíc představen formou ukázky v podobě snímku vybrané části i její transkripce, případně transliterace.

Roman Doušek a kol., **Úvod do etnologického výzkumu**. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6883-4.

Příručka seznamuje s jednotlivými typy výzkumu, s nimiž se studenti etnologie mohou setkat. Vedle etnografického výzkumu (terénního výzkumu) se jedná o archivní výzkum, muzejní výzkum (výzkum za použití hmotných předmětů) a archeologický výzkum. Pojednání zahrnuje nejen specifika zmiňovaných výzkumů, příslušné pramenné základy, resp. institucí, v jejichž rámci jsou některé typy výzkumů realizovány, ale také obecné náležitosti proponování a realizace etnologického výzkumu.

pokračování na str. 79

Karel Dvořák, České řeky, 1940Ě